ISSN 1300-1458

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

CTAD

Yıl 4 • Sayı 8 • Güz 2008

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yıl 4 . Sayı 8 . Güz 2008

YÖNETİM YERİ:
Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
06800, Beytepe- ANKARA
Tel: 0312 297 68 70 Belge-geçer: 0312 299 20 76
Web: www.ait.hacettepe.edu.tr
E-posta: ctad.hacettepe@gmail.com
Tel (Ed.): 0312 297 68 70/123

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN 1305-1458

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli hakemli bir dergidir. Yayın Dili Türkçe'dir.

Basıldığı Yer: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi
06100, Sıhhiye, ANKARA
Tel: 0312 310 97 90
Basım Tarihi: 11 Haziran 2009

Dergiye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.
Bu dergide yayınlanan yazılardaki fikirler yazarlara aittir.

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yıl 4 . Sayı 8. Güz 2008

SAHİBİ
Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü adına
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Doç.Dr. Saime Selenga GÖKGÖZ

EDİTÖR
Doç.Dr. Saime Selenga GÖKGÖZ

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
Prof.Dr. Adnan SOFUOĞLU
Prof. Dr. Fatma ACUN
Doç. Dr. Derviş KILINÇKAYA
Doç. Dr. Ayten Sezer ARIĞ
Doç.Dr. Saime Selenga GÖKGÖZ
Dr. Sadık ERDAŞ

HAKEM KURULU
AKBULUT, Dursun Ali, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
ARI, Kemal, Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
AYTEPE, Oğuz Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Ankara.
DAYI, S. Esin, Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
ERTAN, Temuçin Faik, Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Ankara.
GÜNEŞ, İhsan, Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
KÖSTÜKLÜ, Nuri, Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Konya.
ÖZEL, Sebahattin, Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul
ÖZEL, Oktay, Yrd.Doç.Dr., Bilkent Üniversitesi, Ankara.
ÖZDEN, Mehmet, Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara
SARINAY, Yusuf, Doç. Dr., Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
SOFUOĞLU, Adnan, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
ŞAHİNGÖZ, Mehmet, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara.
TÜRKEŞ, Mustafa, Prof. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
YEŞİLBURSA, Behçet, Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
YILMAZ, Mustafa, Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

BU SAYININ HAKEMLERİ

ACUN, Fatma, Prof.Dr., Hacettepe Ü.,
ARI, Kemal, Doç.Dr., Dokuz Eylül Ü., İzmir.
ARIĞ, Ayten Sezer, Doç.Dr., Hacettepe Ü., Ankara.
AYTEPE, Oğuz, Prof.Dr., Ankara Ü., Ankara.
BOLAT, Bengül S., Yrd.Doç.Dr., Ahi Evran Ü., Kırşehir.
ERTAN, Temuçin Faik, Prof.Dr., Ankara Ü., Ankara.
KAYIRAN, Mehmet, Yrd.Doç.Dr., Eskişehir Osman Gazi Ü., Eskişehir.
ÖZDEN, Mehmet, Doç.Dr. Hacettepe Ü. Ankara.
ÖZEL, Oktay, Yrd.Doç.Dr., Bilkent Ü., Ankara.
ÖZTOPRAK, İzzet, Prof.Dr., Ankara Ü., Ankara
SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, Doç.Dr., Hacettepe Ü., Ankara.
SOFUOĞLU, Adnan, Prof. Dr., Hacettepe Ü., Ankara.
UZUN, Hakan, Yrd.Doç.Dr., Ahi Evran Ü., Kırşehir.
YILMAZ, Mustafa, Prof. Dr., Hacettepe Ü., Ankara.

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YIL 4 . SAYI 8. GÜZ 2008

İçindekiler

Saime Selenga GÖKGÖZ, Takdim 1

Makaleler

Hamdi ÖZDİŞ, 19. Yüzyıl Sonlarında Trabzon Vilâyetinde Muhacir ve Yol Meselesi Bağlamında İdarî Taksimat 5

Mehmet TEMEL, Osmanlı Devleti'nin Belçika'dan Hafif Silah İthalatı 41

Hacer GÖL, 1919 Seçimi ve Hürriyet ve İtilâf Fırkası 63

Mehmet Serhat YILMAZ, Kastamonu'da 10 Temmuz Millî Bayram Kutlamaları 79

Süleyman TÜZÜN, Nutuk'un Almanya'da Yabancı Dillerde Yayımlanması: Yeni Bir Süreç ve Değerlendirme Denemesi, 1927-1929 105

Hamdi GÜRLER, Atatürk'ün Silah Arkadaşlarının Nutuk Üzerine Değerlendirmeleri 147

Fatih TUĞLUOĞLU, Erken Cumhuriyet Döneminde Köyleri Kalkındırma ya da "İdeal Cumhuriyet Köyü" Projesi 163

Hakan UZUN, 1951 Yılında Kırşehir'de Atatürk Büstüne Saldırı Olayı ve Tepkiler 187

Haberler 205

CTAD Yayın İlkeleri 211

Yazarlar 213

1951 Yılında Kırşehir'de Atatürk Büstüne Saldırı Olayı ve Tepkiler

Hakan UZUN

Ahi Evran Üniversitesi

UZUN, Hakan, 1951 Yılında Kırşehir'de Atatürk Büstüne Saldırı Olayı ve Tepkileri. *CTAD* Yıl 4, Sayı 8 (Güz 2008), 187-203.

1946 seçimleri sırasında, ilk olarak Cumhuriyet Halk Partisi tarafından rekabete dayalı seçimin bir aracı olarak kullanılmaya başlanan din, Demokrat Parti döneminde de bir oy aracı olarak kullanılmıştır. Ancak, bu amaçla yapılan uygulamalar inkılâp karşıtı çevrelere cesaret vermiş, Atatürk'ün manevi şahsına ve inkılâplara yönelik saldırılar artmıştır. Kırşehir'deki Atatürk büstüne yapılan saldırı da bu kapsam içinde değerlendirilmiş ve gençlik başta olmak üzere, halkın büyük tepkisine yol açmıştır. Bu olayın, sonradan DP tarafından "Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun" adı altında yapılan yasal düzenleme üzerinde de etkisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk büstü, Kırşehir, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun.

UZUN, Hakan, The Attack in Kırşehir on Atatürk's bust in 1951 and Its Reactions. *CTAD* Year 4, Issue 8 (Fall 2008), 187-203.

Religion which was considered as a tool of competitive elections by The Republican People Party for the first time during 1946 elections was also abused by the Democrat Party in the following years. As a result, the attitudes of these parties encouraged people who are against the Turkish Revolution and the attacks on Atatürk's personality and the revolution increased substantially. The attack on Atatürk's Bust in Kırşehir was regarded as a naturel outcome of these hostile actions and it was comdemned by the majority of Turkish people, mainly by the youth. This event also affected the acceptance of the act "The Criminal Code On The Committed Crimes Against Atatürk" by the parliament during the Democrat Party period.

Key Words: Atatürk's Bust, Kırşehir, Democrat Party, Republican People Party, The Criminal Code On The Committed Crimes Against Atatürk.

Giriş

Makale konusu, Cumhuriyet'in kurucusunun manevî şahsiyetinden öte esasta temsil ettiği değerler bütünü noktasında, bu değerlerin tümünü içerecek olan

laiklik olgusunu merkeze alarak tartışmaktadır. Yine bu konunun Cumhuriyetin kurucu elitlerinin hedefledikleri toplumsal ve kültürel transformasyonda kullanılan ideolojinin din-siyaset, din-birey, din-toplum ilişkisini anlamlaması ve yorumlamasıyla da ilgisi kurulabilir. Kırşehir'de 1951'de gerçekleşen Atatürk büstüne saldırı olayı Demokrat Parti (DP) iktidarının ilk yılına tarihlenir. Dolayısıyla çok partili çoğulcu parlamenter sisteme geçiş yılları olan 1946-1950 arası ve 1950 Demokrat Parti yıllarının bu kategoriler etrafında siyasal aktörlerinin izlediği bakış-görüş ve parti merkezliğinde siyasal faaliyetleri makalenin tartışma zemini açısından açıklanmayı da gerektirmektedir.

Yeni seçim yasasında, seçimlerin tek dereceli, genel, eşit ve gizli oyla yapılması, sandık kurullarında siyasî parti temsilcilerinin bulunması, gizli oy ve açık sayım yapılacağı belirtilmiştir.[1] Bu kanuna göre, 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler sonucunda, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 27 yıllık iktidarı son bulmuştur. DP oyların % 53,3'nü alarak 408 milletvekili, CHP % 39,9'unu alarak 69 milletvekili, Millet Partisi % 3,1'ni alarak 1 milletvekili, bağımsızlar ise 9 milletvekili çıkarmışlardır.[2] DP'nin bu başarısı 1949 yılında yaşanan mahsul kıtlığı,[3] ABD etkisi, daha iyi bir örgütlenme gibi bir takım nedenlerle açıklanılmak istense de, bu sonucu halkın uzun yıllar boyu iktidarda bulunan CHP'ye yönelik bir tepkisi[4] bir başka deyişle, CHP'nin iktidarda yıpranmış olması ve halkın değişiklik ihtiyacından kaynaklanan bir sonuç olarak değerlendirmek de mümkündür. Ayrıca burada dikkat çeken bir diğer konu da, oy yüzdelerinin ve milletvekili sayılarının arasındaki büyük çelişkidir. Millî iradeyi tam olarak yansıttığının söylenmesi pek mümkün olmayan bu durum, yeni seçim sisteminde kabul edilen çoğunluk sisteminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.[5] Seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra, 22 Mayıs'ta (1950) İsmet İnönü'nün yerine Celal Bayar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan Meclis başkanlığına seçilmiştir. DP'nin kurucularından Fuat Köprülü Dışişleri Bakanı olurken, Adnan Menderes ise hükûmeti kurmuş ve Başbakan olarak atanmıştır.[6]

DP'nin kesintisiz on yıl süren iktidarı, 27 Mayıs 1960'da askerin yönetime el koyması ile sona ermiştir. Bu on yıl boyunca ülke ve toplum yararına olabilecek

---

1 Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 3. Baskı, Ankara, 1998, s.80–82.

2 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II, 4. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, s.165; Mete Tunçay, "Siyasal Tarih (1950-1960)", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, 4. Baskı, İstanbul, 1995, ss.177-187, s.182; Eroğul, *age.*, s.84; Ergun Özbudun, *Çağdaş Türk Politikası*, 2. Baskı, İstanbul, 2007, s.23

3 Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C. II, 2. Baskı, İstanbul, 1994, s.479; Mete Tunçay, "Siyasal Gelişmenin Evreleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, İletişim Yay., s.1978.

4 Shaw- Shaw, *age.*, s.479.

5 Feroz Ahmad-Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945–1971*, Ankara, 1976, s.66; Eroğul, *age.*, s.84; Ali Gevgilili, *Yükseliş ve Düşüş*, 2. Baskı, İstanbul, 1987, s.74.

6 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II, s.165.

birçok önemli olayı gerçekleştiren DP'nin, kendini çıkmaza, ülkeyi de kargaşa ortamına sürükleyen bir takım olumsuz uygulamaları da olmuştur. Bundan dolayı büyük eleştirilerle karşı karşıya kalan DP'ye yönelik olarak yapılan en büyük suçlamalardan biri partinin Kemalist karşıtı bir anlayışı benimsemesi, dini siyasete alet edip, inkılâp karşıtlarına, gericiliğe, prim vermiş olmasıdır.[7] Ancak gerçekte din, 1946 seçimleri sırasında, rekabete dayalı seçimin bir aracı olarak kullanılmaya başlanmış, 1945 Temmuzundan 1950'ye kadar kurulan partilerin programlarında din, gelenek ve laiklik konularına yer verilmiş; söz konusu partilerin birçoğunun muhafazakâr bir yaklaşım sergilemesi, hatta siyasal İslâmın amaçları içinde olan birtakım düşünceleri benimsemeleri de söz konusu olmuştur.[8] Dinî düşünce ve uygulamalara yönelik olarak partilerin bu tür bir yaklaşım tarzını benimsemeleri, çok partili hayata geçiş sürecinde Türkiye'de, dinin önemli bir seçim malzemesi hâline getirilmiş olduğunun en belirgin kanıtlarıdır.

Bu süreçte oy için, dine karşı tutumunu ilk gözden geçiren parti CHP olmuş, sonraki yıllarda laiklikten taviz olarak da nitelendirilecek olan bir takım uygulamalarda bulunmuştur. İlkokul ders programlarına din dersleri konmuş[9], imam-hatip kursları düzenlenmiş,[10] Şemsettin Günaltay'ın[11] başbakanlığı döneminde, 7 Ocak 1949'da İlâhiyat Fakültesi açılmıştır.[12] Fakültenin, açılış amacı ise halkın bu konudaki isteklerinin göz önünde bulundurulması olarak açıklanmıştır.[13] CHP'nin muhafazakâr kesimin baskısına cevap niteliğindeki bir

---

[7] Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 4. Kitap, 2. Bölüm, Ankara, 1999, s.36–37; Eroğul, *age.*, s.128–129; Çağlar Kırçak, *Türkiye'de Gericilik 1950–1990*, Ankara, 1993, s.30; Gevgilili, *age.*, s.90; Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye*, 11. Baskı, İstanbul, 1998, s.150–151; Cahit Kayra, *38 Kuşağı Anılar*, İstanbul, 2002, s.164–165; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944–1973, DP'nin Altın Yılları 1950–1954*, Ankara, 1990, s.131; Feroz Ahmad, "Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, İletişim Yay., s.1991; Tevfik Çavdar, "Demokrat Parti", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, İletişim Yay., s.2068.

[8] Tarık Zafer Tunaya, *İslamcılık Akımı*, Simavi Yay., 1991, s.179–180.

[9] Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, 1996, s.229–232; Shaw-Shaw, *age.*, s.81; Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin Kıratlı, 2. Baskı, Ankara, 1984, s.413.

[10] Karpat, *age.*, s.229-232.

[11] Şemsettin Günaltay, ılımlı, liberal ve dinî konularda anlayışlı ve dengeli bir görüşe sahip bir siyasetçi olarak tanımlanmış ve bu özelliklerinden dolayı 1950 seçimlerinden önce başbakan olarak belirlenmiştir. Yaşar Özüçetin, *M. Şemsettin Günaltay'ın Hayatı, İlmi, İdari, Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2003, s.64.

[12] Fakültenin kuruluşunda, laik zihniyetin ve modern bilimsel düşüncenin egemen olması öngörülmüştür. Kuruluş yasasının gerekçesinde bu durum şöyle belirtilmiştir: "Din meselelerinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşünüşünde ihatalı din adamlarının yetişebilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla memleketimizde de garptaki örneklerine benzer bir İlâhiyat Fakültesinin kurulması..." bkz. İsmet Parmaksızoğlu, *Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara, 1966, s.28–29.

[13] Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu'nun bu konudaki sözleri şöyledir: "İlahiyat Fakültesi kurulması arzusu, memleketçe muhtelif parti gruplarınca izhar edilmiş, yüksek

başka uygulaması da, 1925 tarih ve 677 sayılı Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılmasına İlişkin Kanunun 1. maddesinin, 1 Mart 1950'de, 5566 sayılı yasa ile değiştirilmesi ve bu yasaya dayanılarak hazırlanan kararnâmeyle de 19 türbenin açılması olmuştur.[14] Ancak bu yapılanların halkın bir takım dinî ihtiyaçlarına cevap verilmek istenmesinin ötesinde bir anlamı olduğu açıktır. CHP'nin bu konulardaki tercihini belirleyen asıl düşüncesinin 1950 yılında girilecek olan seçimler olduğuna kuşku yoktur.

CHP'nin bu tür uygulamalarına paralel olarak, ülkede dinî inanışın bireylerin günlük yaşamına etkisinde ve bunun yansıtılmasında bir canlanma, artış görülmeye başlanmıştır. Örneğin camiye gidenlerin sayısında bir yükselme olmuş, hükûmetin döviz vermemesine karşın 1950'de hacca gidenlerin sayısı dokuz bine ulaşmış, tarikatlar yeniden canlanmaya başlamış, dinî basın ortaya çıkmış ve hatta gelişmiş,[15] gerek CHP'nin, gerekse diğer partilerin bu tür yaklaşımları, bastırılmış inkılâp aleyhtarı düşünce ve akımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim 14 Mayıs 1950 seçimlerinden kısa bir süre önce 9 Nisan 1950'de Millet Partisi'nin onursal başkanı olan Fevzi Çakmak'ın cenaze töreninde yaşananlar, adeta gelecekte yaşanacakların habercisi niteliğinde olmuştur. [16]

DP'nin ilk hükûmetini kuran Menderes'in, 22 Mayıs'ta Meclis'te okuduğu hükûmet programında "...millete mal olmuş inkılâpların mahfuz tutulacağı..."[17] yönündeki sözleri onun, *Türk İnkılâbı*na; bunun Atatürk devrine bakışını

---

heyetinizce benimsenmiş bir fikirdir. Bu arzuya uyarak ilk defa Ankara Üniversitemiz bir İlâhiyat Fakültesi açmak kararı almıştır", Parmaksızoğlu, *age.*, s.28–29.

[14] Tunaya, *age.*, s.202.

[15] Lewis, *age.*, s.414-417. Dönemin dinî basınına, Nur Cemaatinin yayınları, *Selâmet*, *Sebilürreşat*, *Büyük Doğu*, *Serdengeçti*, *Hür Adam*, *Fetih*, *İslâm* gibi dergiler verilebilir. Aslında Nur Cemaatinin yayınlarının ve sıralanan bu dergilerden Sebilürreşat, Büyük Doğu, Selâmet gibi dergilerin ilk yayınları 1950 yılından öncesine gitmekle birlikte, adı geçen bütün dergiler DP döneminde isteklerini daha rahat ve açık bir şekilde dile getirmeye başlamışlar, bu dergilerin bazı yazarları ise Atatürk'e hakaretler ederek, yapılan inkılâpları sert bir şekilde eleştirip, bir din devleti kurulması yolundaki bir takım düşünceleri dile getirmekten çekinmemişlerdir. Bu konuda bkz. Necdet Subaşı, "1960 Öncesi İslâmi Neşriyat: Sindirilme, Tahayyül, ve Tefekkür", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İslamcılık*, C.6, İstanbul, 2004, s.217-235; Tunaya, *age.*, s.219; Kırçak, *age.*, s.59; Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul, 2006, s.131; Alpay Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara, 1994, s.234.

[16] Cenaze merasiminde ki olaylar şöyle gelişmiştir: Fevzi Çakmak'ın ölümünün ertesi günü radyoda müzik yayınının devam etmesini bahane eden bir kesim genç, bu durumu protesto ederek ölüm tarihinin ulusal bir matem günü olarak kabul edilmesini istemişler, istekleri hükûmet tarafından dikkate alınmayınca polisle çatışmışlar, cenazenin başında nöbet tutmuşlardır. Ortamı uygun bulan bu kişiler, cenaze törenini tam bir irticaî gösteriye dönüştürmüş, törenin programını bozmuşlar, tabutu zor kullanarak omuzlarına almışlar, tabut, binlerce gencin tekbir sesleri arasında ve eller üstünde taşınarak Eyüp Mezarlığı'na götürülmüştür. Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C.III, İstanbul, 1970, s.209–210; Cihat Baban, *Politika Galerisi: Büstler ve Portreler*, İstanbul, 1970, s.125; bu konuda ayrıca bkz. Rahmi Akbaş, *Mareşal Fevzi Çakmak 1876-1950*, İstanbul, 2008, s.409-416.

[17] *TBMM Tutanak Dergisi*, 1950, s.30.

yansıttığı gibi, dinî konularda da nasıl bir siyaset izleyeceğinin işareti olmuştur. Çünkü bu sözler, hükûmetin, halk tarafından benimsenmemiş olduğuna inandığı (*millete mal olma*) inkılâpları yeniden düzenleyeceği anlamına gelmektedir. Nitekim DP henüz iktidarının ikinci ayında ezanın Türkçe dışında herhangi bir dilde okunmasını yasaklayan ceza kanununun ilgili maddesini değiştirmiştir.[18] DP'nin, iktidara gelir gelmez yaptığı bu ilk düzenleme son derece önemli ve anlamlıdır. Çünkü bu uygulama partinin önceliğini göstermesi açısından oldukça dikkat çekici ve ilginç bir örnek olmuştur. Bunun dışında, 5 Temmuz 1950'de radyoda dinî program yapma yasağı kaldırılmış, 21 Ekim 1950'de okullarda din dersleri zorunlu hâle getirilmiştir. DP'nin bu tutumu ilerleyen yıllarda artarak devam etmiştir.[19] DP'nin yaptığı bu tür düzenlemeler sırasında, kimi çevre ve yörelerin demokratik bir talep olarak sunduğu, ancak inkılâp karşıtı olarak değerlendirilebilecek bir takım isteklerle de karşılaşılmaya başlanmıştır. Örneğin Konya'nın Kadınhan DP ilçe kongresinde "Kadınlar çarşafa" diye sloganlar atılmış, kimi delegeler ise Konya milletvekili olan iki kişinin seçimlerden önce kendilerine vaatlerde bulunduğunu belirterek "fes, sarık ve Arap harfleri" istemişlerdir. Ülkede bu tür düşünce ve faaliyetler açıktan açığa yoğunluk kazanırken, Atatürk'e ve onun heykellerine yönelik özellikle de, Ticaniler[20] tarafından yapılan saldırılar hız kazanmıştır.[21]

Kırşehir'de Atatürk Büstüne Saldırı Olayı

Dönemin basınının ağırlıklı olarak kullanıldığı bu makalede, olayın canlı tanıklarıyla görüşme yapılmış ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi de taranmıştır. Basında konuyla ilgili olarak ayrıntılı bilgiler yer almasına karşın, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde doğrudan ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Bulunan belgeler, Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtları tarafından bildirilen, yalnızca İsmet İnönü'nün büst ve fotoğraflarına yönelik olarak yapılan bir takım olaylarla ilgilidir. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla bu olaylar, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra, Cumhuriyet Halk Partisi ile aralarında yaşanan siyasî çekişmeye paralel olarak ortaya çıkmıştır[22] ve araştırma konusuyla da ilgili

---

18 Türkiye'de ezan 1932'ye kadar Arapça okunmuştur. Aynı yıl dönemin en ünlü hafızlarından bir kurul, ezanın Türkçeye çevirisini yapmış ve nasıl okunacağını saptamıştır. Çıkarılan yasa ile de ezanın Türkçeden başka bir dille okunması yasaklanmıştır. 30 Ocak 1931'de de Ayasofya minarelerinden ilk kez Türkçe olarak okunmuştur. Lewis, *age.*, s.411; Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara, 2004, s.226.

19 *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II, s.179; Kongar, *age.*, 150-151.

20 Bu tarikat, 1155 yılında Fas'ın Teycan kasabasında doğmuş olan Ahmet Teycan tarafından 1216 yılında kurulmuş, kurucunun adına izafeten adı "Ticani" olmuştur. Türkiye'ye 1930'da nüfuz eden bu tarikatın lideri, Kemal Pilavoğludur. Tunaya, *age.*, s.202-203.

21 Turan, *age.*, s.52-53; *Vatan,* 10-11 Mart 1951.

22 Belgede dile getirilen olaylar şunlardır: Çanakkale Orduevi bahçesine bulunan Atatürk ve İnönü büstlerinin kaldırılması, Düzce'nin Çilimli Bucağı'nda DP'liler tarafından bir kahvehanede

değildir. Bulunan bir başka belge ise yine konuyla doğrudan ilgili olmayıp, 1952'de İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu Talebe Derneği tarafından dönemin başbakanına gönderilen ve kendisinden Gelibolu'da Atatürk heykelini kıran insanların cezalandırılmasını isteyen bir yazıdır.[23] Olayın canlı tanıklarıyla yapılan görüşmede de basında yer alan haberlerin dışında, en azından onları desteklemeyen fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tanık anlatıları olaydan duyulan üzüntüyle sınırlı kalmıştır.

Atatürk'e ve onun heykellerine yönelik ilk büyük hareket Kırşehir'de görülmüş,[24] Cumhuriyet Meydanı'nda bulunan bir kaide üstündeki mermer Atatürk büstü[25] 23/24 Şubat 1951 gecesi, çenesi ve burnu kırılmak suretiyle tahrip edilmiştir.[26] Saldırıyla ilgili olarak, daha önceden Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hakaretten de bir aylık ceza almış olan Sabahattin Gökçınar adlı bir kişi sorumlu tutulmuş ve tutuklanmıştır. Basının Kırşehir Valisi Edip Yavuz'dan aldığı bilgiye göre, Gökçınar, bu olayı büstün bulunduğu yerin bekçisiyle kavga etmesinden dolayı, onu töhmet altına sokacak bir olay yaratmak için yapmıştır.[27] Ancak bu kişi daha sonra delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakılmıştır.[28]

Olaydan sonra, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar tarafından Kırşehir'e, Atatürk'ün tunçtan yapılmış yeni bir büstü hediye edilmiş,[29] büst aynı kaide üzerine, 1 Mart'ta, İçişleri Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu tarafından yeniden konulmuştur. Demokrat Parti, Halk Partisi ve Millet Partisi temsilcilerinin de katıldığı tören sırasında bir konuşma yapan Bakan, "Atatürk, Türk inkılâbı ve

---

asılı olan İsmet İnönü'nün resminin indirilmek istenmesi, Konya Ereğli'deki bez fabrikasında bulunan İnönü büstünün indirilmek istenmesi, Pütürge'deki şehir klübünde bulunan İsmet İnönü'ye ait bir fotoğrafın Demokrat Partililer tarafından indirilmesi. BCA 490.01/231.912.1, 1950.

23 BCA 030.01.18/104.34.

24 Turan, *age.*, s.53.

25 Bu büst, Hacıbektaş'ta amatör biri tarafından yapılmış ve vali Mithat Taylan zamanında açılmıştır. *Hürriyet,* 5 Mart 1951.

26 *Milliyet,* 26 Şubat 1951, *Ulus,* 26 Şubat 1951, *Vatan,* 26 Şubat 1951, *Akşam,* 26 Şubat 1951.

27 *Vatan,* 27 Şubat 1951; *Akşam,* 27 Şubat 1951; *Cumhuriyet,* 28 Şubat 1951.

28 *Hürriyet,* 27 Şubat 1951, *Vatan,* 27 Şubat 1951; *Ulus,* 28 Şubat 1951, 5 Mart 1951; *Cumhuriyet,* 28 Şubat 1951, 5 Mart 1951. Olayın faili olarak yakalanan Sabahattin Gökçınar ile yapılan röportajda kendisi şunları söylemiştir: "Acısı hâlâ milletin içinde duran Atanın çocuklarının böyle bir şey yapacağını aklım almaz. Allah da biliyor ya..." *Cumhuriyet,* 28 Şubat 1951. Aynı konuyla ilgili olarak *Ulus*'ta yer alan haberde ise Sabahattin Gökçınar'ın "Biz Türk İnkılâbını yaratan Ata'ya hiçbir zaman saygısızlık göstermeyiz. Bunu yapanları da lanetle anarım" dedikten sonra, hıçkıra hıçkıra ağladığı belirtilmiştir. *Ulus,* 5 Mart 1951. Bu konuda büyük olasılıkla Metin Toker'e dayanarak farklı bir bilgi veren Şerafettin Turan ise yakalanan Sabahattin adlı kişinin iki yıl iki ay hapse mahkûm edildiğini yazmıştır. Turan, *age.*, s.53; Toker, *age.*, s.134.

29 *Akşam, Hürriyet, Vatan, Cumhuriyet* gazetelerinin 2 Mart 1951 nüshası. *Milliyet* gazetesinde belirtildiğine göre büst 95 cm. uzunluğunda, 65 cm. genişliğinde ve 45 cm. derinliğindedir. *Milliyet,* 2 Mart 1951. Günümüzde büstün kaidesi yerinde durmakla birlikte, bu büst de sonradan değiştirilmiştir.

Türk medeniyeti ve nihayet cihan medeniyetinin bir timsalidir" diyerek büstü Kırşehirlilere emanet etmiştir.[30]

Bir Atatürk büstüne yapılan bu saldırıya ilk tepki gösterenlerden biri Türkiye Milli Talebe Federasyonu[31] olmuş ve hemen bir bildiri yayınlamışlardır. Bildiride, Atatürk'ün bu millet için yaptıkları hatırlatıldıktan sonra, olayı gerçekleştirenin kim olduğunun önemli olmadığı belirtilip, bu eylem son zamanlarda Atatürk'e yönelik olarak artan diğer olaylarla ilişkilendirilmiş ve protesto edilmiştir.[32] Ayrıca Türkiye Milli Talebe Federasyonu, olayı kınamak için 5 Mart'ta Eminönü Halkevi'nde bir toplantı yapmayı da kararlaştırmıştır.[33]

Gençliğin tepkisi bununla sınırlı kalmamış, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin girişimi ile bir öğrenci kafilesi olayı yerinde kınamak üzere Kırşehir'e gitmeye karar vermiştir.[34] Onların bu kararına başta Ankara olmak üzere Türkiye'nin başka illerinden de destek gelmiştir.[35]

Olayın hükûmet tarafından da ciddiyetle ele alındığı, hatta belki de hükûmet kanadında bir huzursuzluk yarattığı dahi söylenebilir; çünkü İçişleri Bakanı Nasuhioğlu beraberinde Ankara milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ ile olayı yakından incelemek üzere Kırşehir'e gitmiş,[36] ayrıca bakanlık tarafından olayı araştırmak üzere üç kişilik bir inceleme komisyonu kurularak, Kırşehir'e gönderilmiştir.[37]

Bunların dışında ülkedeki bazı çevrelerden de yaşanan olayı kınayan açıklamalarda bulunulmuş ve gazetelere yazılar yazılmıştır. Yapılan yorumlar

---

30 Konuşmanın tam metni şu şekildedir: "Arkadaşlar, bu tunç heykel Kırşehirin aziz ve temiz halkının varlığına tevdi edilmiş bir emanettir. Bu emaneti bizzat Kırşehir halkı kötü, sarsak saralı ellerinin tecavüzüne karşı ilerisi için daima muhafaza edecektir. Etrafında halka halka olarak muhafaza edecektir. Atatürk, Türk inkılâbı ve Türk medeniyeti ve nihayet cihan medeniyetinin bir timsalidir. Bu timsali Kırşehirlilere emanet ettiğimi tekrar ediyorum." *Milliyet, Akşam, Cumhuriyet,* 2 Mart 1951.

31 Milli Türk Talebe Birliği, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kurulmuş ve 12 Eylül 1980 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Cumhuriyet tarihi boyunca varlığını sürdüren ilk ve en önemli gençlik örgütlerinden biridir. Erken dönem Türk milliyetçiliğinin ilk gençlik örgütlerinden olup, bir süre Türk-İslâmcı anlayışı savunmuş, 1960'ların sonlarında ise belirgin bir biçimde İslâmcı anlayışa yönelmiş ve Türkiye'deki İslâmî hareketin sonraki yıllarda güçlenmesinde ve bu hareketin kimi politik aktörlerinin yetişmesinde önemli roller üstlenmiştir. Bu konuda bkz. Doğan Duman-Serkan Yorgancılar, *Türkçülükten İslâmcılığa Milli Türk Talebe Birliği*, Ankara, 2008.

32 *Milliyet, Vatan, Akşam, Cumhuriyet,* 26 Şubat 1951. Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun bu tür olaylarda tepkisini gösteren bir sivil örgüt özelliği taşıdığı görülmektedir. Demokrat Paryi iktidarının dinî açılımı bu örgütü kendini uyarıcı konuma taşıyacak şekilde değerlendirdiğine işaret eden bir tavır alışı da 5 Ocak 1951'de de Atatürk inkılâplarına karşı girişilen eylemleri protesto eden bir bildiri yayınlamasıdır. *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II, s.195.

33 *Vatan,* 3 Mart 1951.

34 *Hürriyet, Vatan,* 1 Mart 1951.

35 *Akşam, Hürriyet, Vatan* gazetelerinin 4 Mart 1951 nüshası.

36 *Vatan,* 1 Mart 1951; *Hürriyet*, 2 Mart 1951.

37 *Hürriyet, Vatan, Akşam, Cumhuriyet* gazetelerinin 3 Mart 1951 nüshası.

incelendiğinde ise bu olayın, o dönemlerde Atatürk'ün manevî şahsına ve inkılâplarına karşı artan olumsuz davranışların bir yansıması olarak değerlendirildiği görülmüştür. Olayla ilgili olarak *Akşam* gazetesinin görüştüğü Falih Rıfkı, Nizamettin Nazif ve Hüseyin Cahit gibi kişiler bu olayın nedenini, ülkenin son zamanlarda geçirmekte olduğu sosyal değişime bağlamış, Atatürk'ün inkılâplarına ve eserlerine karşı yapılan tecavüzlerden sonra Atatürk'ün manevî varlığına karşı girişilen tecavüzlerin de artacağını belirtmişlerdir.[38] Nihat Erim ise "Atatürk Düşmanları" adlı yazısında, son zamanlarda Atatürk'e karşı artan saldırılardan duyduğu endişeyi dile getirmiş, Kırşehir'de yaşanan olaya da değinerek, gençlerin bu olaya gösterdiği tepkinin kendisini ferahlattığını, bu tepkinin, Atatürk'e ve eserine karşı olan kişilerle, dini siyasete alet etmekten çekinmeyen politikacılara ders olması gerektiğini belirtmiştir.[39]

Olaya tepki duyanlardan biri de şair Behçet Kemal Çağlar ve Bedii Faik olmuş; Çağlar, *Vatan*'daki yazısında Kırşehir'de yaşanan olaydan yola çıkarak, son zamanlarda Atatürk'e yönelik olarak söylenen sözlerden duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş ve bu tür insanları Atatürk'e karşı nankör olmakla suçlamıştır.[40] Bedii Faik ise "...*Acaba bir delinin marifeti mi? Yoksa bir yobaz cûş-u hurûşa mı geldi? Kimbilir belki de bir komünisttir, bir düşmandır. Fakat ne olursa olsun, bence Kırşehirdeki heykeli tamir etmesinler. Çünkü o anıt, artık Atatürk'ün temiz varlığının değilse bile, onun inkılâplarına karşı takınılan tavrın, muvaffak bir sembolü oldu!*" diyerek ilginç bir öneride bulunmuştur.[41] Ayrıca yine *Akşam*'da yer alan "Acaba nereye?" başlıklı bir diğer yazıda ise ülkenin gerici bir tehditle karşı karşıya olduğu vurgulanmıştır.[42]

Bunların dışında, İzmir'de yaşayan Kırşehirliler de bir toplantı düzenleyerek, bu olayı kınamak amacıyla, bir telgraf çekmeyi kararlaştırmışlardır.[43]

Kırşehir'de Atatürk büstüne saldırılması, yazarlar bir tarafa ulusal basının da önemle üzerinde durduğu ilk olay olmuştur.[44] Basın, "Atatürk heykeline

---

[38] *Akşam*, 27 Şubat 1951.

[39] *Ulus*, 5 Mart 1951.

[40] Behçet Kemal Çağlar'ın yazısı şu şekildedir: "... Atatürk'e küfreden nankörler! Şefkati ve müsamahası kadar hiddeti ve hıncı da emsalsiz olan Türk milletinin sabrı ile daha fazla oynamayınız! Atatürk'ü "bize eskinin iyi ve güzel taraflarını da unutturmaya kasdetti" diye kötüleyenler Türk milletinin çok yakın çok şerefli mazisini böyle karayıp küçültmüş olmakla, başkasında vehmettikleri nankörlüğü kendileri, bol bol, bile bile yapmış olmuyorlar mı? Allahım! Bunlardan cesaret alan bir tek Türk vatandaşının bile Atasının heykeline el uzatacak kadar nankör olması ne hazin şey!" *Vatan*, 27 Şubat 1951.

[41] *Akşam*, 27 Şubat 1951.

[42] *Akşam*, 27 Şubat 1951.

[43] *Akşam*, *Hürriyet*, 4 Mart 1951.

[44] Ahmad-Ahmad, *age.*, s.80.

tecavüz", "Hadise büyük bir teessür ve nefretle karşılandı"[45], "Gençliğin Asil heyecanı", "Milli Talebe Federasyonu Kırşehirdeki küstahın hareketini şiddet ve lanetle protesto ediyor"[46], "Atatürk Heykeline Yapılan Tecavüz", "Kırşehirdeki iğrenç hâdise her tarafta derin bir teessür ve infial uyandırdı. Fail henüz yakalanamadı"[47], "Atatürk anıtına Tecavüz", "Türkiye Milli Talebe Federasyonu, Kırşehirdeki hâdiseyi protesto ediyor"[48] şeklinde manşetler atarak, olayı kamuoyuna duyurmuştur.

Tüm bunların dışında, *Akşam*'daki bir yazıda, yaşanan olay bir başka açıdan değerlendirilmeye çalışılmış; tek bir büste yapılan bu saldırının muhtemel diğer saldırıları da beraberinde getirebileceğine gönderme yapılmıştır. Yine bu saldırı olayı, Atatürk'ün diğer heykel ve büstleri durumu noktasında gündem oluşturmuş, kamuoyunun dikkati bu yöne çekilmiştir. Yapılan yorumlarda, büst ve heykellerdeki tektiplilik, birbirine benzerlik, özensizlik, belki doğrudan ifade edilemese bile "ruhu olmayan" Anadolu taşrasındaki, meydan ve okullardaki bu Atatürk heykel ve büstlerinin sanat-estetik yönünden eksikliği vurgulanarak, gençliğin bunları daha iyileriyle değiştirmek gibi bir görevi olduğu belirtilmiştir.[49]

Büst Saldırısına Karşı Kınama Mitingleri ve Toplantıları

İzmit ve Kırşehir'deki Mitingler

Muhtemel büst ve heykel saldırıları mutlak tepki vermesi, harekete geçmesi beklenen, ve yine Anadolu şehirlerindeki bu büst ve heykellerin sanat-estetik kaygı taşıyan eserler olarak inşa edilmediği şeklinde eleştirileri dikkate alması, kendisine bunları "daha iyileriyle değiştirmek" misyonu yüklenen gençlik harekete geçmiştir hiç şüphesiz. Kırşehir'deki mitingden önce, 3 Mart'ta İzmit'te olayı kınamak amacıyla, ayrı bir miting yapılmıştır. Mitinge Lise, Akşam Sanat, Kız Sanat Okulları öğrencileri ve kalabalık bir gençlik topluluğu katılmıştır. Gençler, Atatürk anıtı önünde düzenledikleri mitingde yaptıkları heyecanlı konuşmalarla, inkılâpların ve Atatürk sevgisinin Türk gençliğinde ve Türk milletinde ilelebet yaşayacağını ifade etmişlerdir.[50]

Bu olayı protesto için Kırşehir'de 5 Mart'ta düzenlenen mitinge, İstanbul ve Ankara üniversite gençliğinin yanı sıra birçok illerden halk temsilcileri de katılmıştır. Mitingden bir gün önce Kırşehir'e gelen üniversiteli gençler, Kırşehir izcileri tarafından Atatürk büstü etrafında meşalelerle tutulan nöbeti devralmış

---

[45] *Ulus,* 26 Şubat 1951.

[46] *Milliyet,* 26 Şubat 1951.

[47] *Akşam,* 26 Şubat 1951.

[48] *Vatan,* 26 Şubat 1951.

[49] *Akşam,* 2 Mart 1951.

[50] *Akşam, Hürriyet, Milliyet, Ulus,* 4 Mart 1951.

ve sabaha kadar nöbet tutmuşlardır.[51] Törene doğrudan katılamayan Milli Türk Talebe Birliği ve İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği ise Kırşehir halkına telgraf çekerek olayı kınamışlardır.[52]

Basında verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, mitinge binlerce kişinin katılımı ile Cumhuriyet Meydanı'ndaki yeni Atatürk büstü önünde yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar tarafından Kırşehir'e hediye edilen yeni büst etrafında toplanan başta gençlik olmak üzere, kalabalık bir halk kitlesi Atatürk'e ve inkılâplarına bağlılığını bildirmiştir. Bu arada basında belirtildiğine göre, mitingden bir gün önce Ankara'ya çağrılan Vali Edip Yavuz, mitingin yapılmasından önce Kırşehir'e dönmesine karşın mitinge katılmamıştır.[53] Nedeni tam olarak bilinmemekle birlikte, valinin bu davranışı yine de dikkat çekici ve düşündürücüdür.

Basından izlenebildiği kadarıyla, mitinge katılanlar ellerinde ve göğüslerinde Atatürk resimleri, çelenkler ve bayraklar ile "Heykelini kırdın, İnkılâplarını yıkamazsın", "Ne senden geçeceğiz ne eserinden", "Bizi buraya Atatürk sevgisi getirdi", "Ona dil ve el uzatanlar kahrolsunlar", "Hortlamak isteyen yıkıcı kuvvet seni daima yeneceğiz", "Sana dil uzatanlar kahrolsun", "Gençlik inkılâpların bekçisidir", "İnkılâpçı neslin heyecanının ölçüsü yoktur" vb. yazılı olan birçok duygu ve heyecan yüklü ateşîn afişler taşımışlardır. Kafile saat 8.30'da Halkevi önünden Onuncu Yıl marşını söyleyerek tören alanına doğru hareket etmiş, miting saat 9.00'da saygı duruşu ve İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır. Miting belediye başkanının yaptığı bir konuşma ile açılmış[54] ve konuşmacıların özellikle üzerinde durdukları konu, milletin Atatürk'e ve inkılâplara bağlılığının belirtilmesi olmuştur. Konuşmacılardan, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Temel Enderoğlu tecavüzün memlekette büyük bir nefret uyandırdığını belirtmiş ve Atatürk'ün izinde gitmek için gençliği yemine davet etmiştir. Alanı dolduranlar tarafından tekrarlanan yemin şu şekildedir: "Biz Türk gençliği onun Cumhuriyetine, onun inkılâplarına, onun kuvvetli rejimine daima sadık kalacağımıza, toprağına kanımızı, İstiklâline

---

[51] *Milliyet,* 4, 5 Mart 1951; *Akşam, Hürriyet, Cumhuriyet,* 5 Mart 1951.

[52] *Cumhuriyet, Milliyet* 5 Mart 1951. Milli Türk Talebe Birliği mesajında şunları söylemiştir: "Atamıza bağlılığımızı ifade etmek için, bütün Türk yüksek tahsil gençliği sizlerle beraber Kırşehir'de bulunamamaktan üzüntü duymaktadır. Türk gençlinin Atasına ve onun eserlerine olan bağlılığı her gün biraz daha artmakta, Kırehirdeki gibi hadiseler onu bilakis daha da kuvvetlendirmektedir. Temsil ettiğimiz Türk yüksek tahsil gençlinin sizlerle beraber olduğunu belirtir, aziz ve vatanperver Kırşehir halkını ve orada bulunanları hürmetle selamlarız." İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği de mesajında şunları söylemiştir: "Aranızda bulunamamanın üzüntüsü içindeyiz. Mustafa Kemal'i mermer sütunlarından ibaret zanneden ve faziletten nasibini almıyanlara, Kırşehirlilerin verdiği cevabı alkışlıyor ve bütün kalbimizle haykırıyoruz. Bu millete nankör damgasını vurmağa yeltenen, menfur fikirlerin sapık temsilcilerine lânet... Bin defa lânet..." *Milliyet,* 5 Mart 1951.

[53] *Akşam, Vatan,* 6 Mart 1951; *Ulus* 5 Mart 1951.

[54] Bu dönem, Kırşehir Belediye Başkanı Şevki Akdoğan'dır. Adnan Yılmaz, *Küçük Asya'nın Kır-Şehri,* 2006, s.270.

canımızı vermeğe daima hazır olduğumuza namus ve şerefimiz üzerine and içeriz". Enderoğlu sözlerine "Karanlıkta iş gören kahpe elin sahibi Kırşehirli olmadığı gibi Türk de değildir" diyerek son vermiştir. Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliği Başkanı Orhan Çaplı da konuşmasında; Atatürk'ün ismi altında doğup, büyüyüp ve onun ismi altında ölüneceğini belirtmiş ve sözlerini şöyle bitirmiştir: "Bize Atatürk'ü unutturmak mı istiyorsunuz? Biz onu ayı, güneşi gördükçe hatırlayacağız. O menhuslar ayı ve güneşi de mi inkâr ediyorlar". Ankara Üniversitesi Talebe Birliği adına konuşan Mustafa Baştura ise "...Atatürk'ün en büyük zaferi bütün Türk milletinin hatta dünya milletlerinin kalplerini kazanmasıdır. Hürriyet bir kuş gibidir ve daima kaçmağa meyyaldir. Biz onu inkılâpların kafesinde saklıyoruz. İnkılâpların zedelenmesi hürriyetimize malolacaktır" demiştir. Mitingde, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğinden İlhan Engin de bir konuşma yapmış ve Atatürk'e uzanan elin Türk milletine uzanmış sayılacağını belirterek gençliğin bu elleri daima kırmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Engin konuşmasında ayrıca "Bugün nerede bir Türk varsa, orada bir Atatürk vardır. Savaşta kan isteyen vatan şimdi alın teri istiyor" demiştir. Ayrıca Kırşehirliler adına da Kemal Coşkuntuna ile öğretmen Naci Akınay birer konuşma yapmışlardır. Daha birçok kişinin konuştuğu mitingde, Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birliğinin davetlisi olarak Kırşehir'e gitmiş olan Ord. Prof. Dr. Vasfi Raşit Sevük ile Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşı'nın konuşmasına ise izin verilmemiştir. Basında verilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla bu kişilere konuşma fırsatı verilmemesinin nedeni, mitingin partilerüstü bir kimliğe sokulmak istenmesidir. Mitingi düzenleyenler, mitingin herhangi bir grup, siyasî parti ya da görüşe aitmiş gibi algılanılmasından çekinmişlerdir.[55]

Burada belirtilmesi gereken bir başka nokta ise gazetelerde yer alan haberlerden anlaşıldığı kadarıyla, illerinde yaşanan bu olaydan dolayı Kırşehir halkının büyük bir üzüntü ve rahatsızlık duymuş olmasıdır. Halk, bu olayı Kırşehir'e sürülmek istenen "kara bir leke" olarak değerlendirmiş[56], bazıları üzüntüsünden ağlamış[57] ve bunu yapanın bir Kırşehirli olamayacağını söylemişlerdir.[58] Nitekim olayla ilgili olarak bir değerlendirmede bulunan 11. dönem Kırşehir milletvekili Hayri Çopuroğlu, Kırşehir'in Atatürk'e olan bağlılığına leke sürmek amacını taşıyan bu olayı gerçekleştirenlerin Kırşehir'le ilgilerinin olmamasına karşın, ne yazık ki faturanın Kırşehir'e kesildiğini iddia etmiştir.[59] Olayın yaşayan canlı şahitleriyle yapılan görüşmede de benzer düşünceler dile getirilmiştir. Görüşülen kişiler böyle bir olayın Kırşehir'de yaşanmış olmasından dolayı hâlâ büyük bir üzüntü duymakta olduklarını

---

[55] *Akşam, Hürriyet, Vatan, Ulus, Cumhuriyet, Milliyet* gazetelerinin 6 Mart 1951 nüshası.

[56] *Akşam, Hürriyet, Vatan*, 6 Mart 1951; *Cumhuriyet*, 28 Şubat, 5 Mart 1951.

[57] *Hürriyet*, 26 Şubat 1951.

[58] *Ulus*, 5 Mart 1951.

[59] Hayri Çopuroğlu, *Hatıralarım*, Kırşehir, 1999, s.90.

söylemişler ve Çopuroğlu gibi bunun Kırşehir'e sürülmek istenen bir leke olduğunu belirmişlerdir.[60] Ancak yaşanan olayı protesto etmek amacıyla yapılan gösterilerde, toplantılarda ve gazetelerdeki yorumlarda böyle bir yaklaşımın olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla kendisi de bir Kırşehirli olan Çopuroğlu ve görüşülen kişilerin dile getirdikleri düşüncelerini, olayın Kırşehir'de meydana gelmesinden dolayı yaşanan rahatsızlığın bir ifadesi olarak değerlendirmek daha doğru olur. Kırşehir'de yaşanan bu olayın Kırşehir halkı üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında, burada bir miting yapılmasının Kırşehirliler açısından oldukça önemli bir gelişme olduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü miting, onların bu konudaki düşüncelerini sergilemeleri açısından bir fırsat yaratmıştır.

Kırşehir'deki mitingden sonra Sedat Simavi "Kırşehir Mitingi" başlıklı yazısında gençliğin olaya gösterdiği tepkiyi övmüş ve *Hürriyet* gazetesi olarak inkılâbın bekçilerinin yanında olduklarını belirtmiştir. Simavi yazısında ayrıca inkılâpların önemini söyleyerek, korunmasının gerekliliğini de vurgulamıştır.[61] Nihad Sami Banarlı da olayla ilgili olarak yaptığı yorumda, gençleri gösterdikleri tepkiden dolayı kutlamış ve Türkiye'de uzun süredir yeniyi kabul ettirebilmek için, geçmişin kötülendiğine, Osmanlı Devleti'nin mirasına yönelik olarak yapılan bu durumun, Atatürk'e kadar uzandığını belirmiş ve *"Atatürk'ü daha vatan toprağına emanet etmeden, memlekette onun şahsiyetini hedef tutan bir takım sinsi hareketlere göz yumulması, yâhut, kâğıt ve mâden paralardan onun resmini silerek, yerine yeni resimler konulması gibi yanlış hareketlerde de bu karanlığa kımıldanma enerjisi veren bir taktik hatası âşikârdır"* demiştir. [62]

Basında yer alan bilgilere göre, Atatürk'ün kardeşi Makbule Atadan'ın da, bu olay karşısında sessiz kalmadığı ve tepki gösterdiği görülmüştür. Atadan, 28 Şubat'ta olayla ilgili olarak yaptığı bir açıklamada, "Bunlardan çok müteessir ve muğberim. Hükümetin bu soysuzlara gereken cezayı vereceğini ümid ederim" demiştir.[63] Hasta olduğu hâlde, Kırşehir'deki mitinge de katılan, ancak sis nedeniyle mitingin sonuna yetişebilen Atadan, Atatürk büstüne bir çelenk koymuş ve gazetecilere şunları söylemiştir: *'Hâdiseden çok müteessirim. Atatürk'e bu çeşit tecavüzde bulunulacağını aklımdan bile geçirmezdim. Hasta halimle uzun yolları katederek buraya geldim ve fakat ne yazık ki mitinge yetişemedim. Sis dolayısıyla yollarda kaldık ve geciktik. Atatürk, bu memleketi gençliğe emanet etti. Aydınlar bunu takdir etmişlerdir. Bazı kara ruhlular onun heykeline tecavüz etmek bedbahtlığını göstermişlerdir. Mütecaviz bulunduğu takdirde kendisiden ben de davacı olacağım."*[64]

---

[60] Mehmet Gülten 1920 Kırşehir doğumlu; Yaşar Saray 1935 Kırşehir doğumlu. Her iki tanıklıkla da 27.08.2008 tarihinde görüşülmüştür.

[61] *Hürriyet,* 6 Mart 1951.

[62] *Hürriyet,* 6 Mart 1951.

[63] *Cumhuriyet,* 1 Mart 1951.

[64] *Akşam, Ulus, Cumhuriyet,* 6 Mart 1951.

İstanbul Eminönü Halkevindeki Toplantı

Kırşehir'deki mitingle aynı gün, Milli Türk Talebe Birliği de Eminönü Halkevi'nde bir toplantı düzenlemiş ve Kırşehir'deki saldırıyı kınamıştır. Basında yer alan bilgilere göre, toplantıda Milli Türk Talebe Birliği adına yapılan konuşmada, "Son zamanlarda müşahade ettiğimiz bazı hâdiseler, Atatürk'e ve onun eserlerine karşı geçen sene başlıyan kıpırdanışlar, solun kızıllığı ile, sağın karası şeklinde yürüterek bu gayeye ulaşmaya yeltenmişlerdir...." denilmiş ve konuşma Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'si ile bitirilmiştir. Daha sonra söz alan gazeteci Faruk Gürtunca'da Kırşehir'de meydana gelen olayı tahlil ederek, bunun nasıl bir safsata olduğunu belirtmiş ve Atatürk'ün gençliğe olan güvenini vurgulamıştır. Toplantıda konuşma yapanlardan biri de İktisat Fakültesinden Birlik İdare Heyeti Sekreteri Kâmuran Evliyaoğlu ile Behçet Kemal Çağlar olmuş, her ikisi de yaptığı konuşmalarda hükûmeti uyarmış ve göreve çağırmışlardır. Evliyaoğlu konuşmasında, olumsuz yayın yapmakta olan bir takım dergilerden söz ederek "Eğer bu dergiler baş kaldırmağa devam ederse, hükümet te bu hayâsızlara ders veremezse, kanun ister bıraksın, ister bırakmasın, kanun o zaman kapalı kitaplarda kalır ve sabrımız son haddini bulur. Onlara iyi bir ders verir..." derken, toplantıda en son söz alan Behçet Kemal Çağlar da yaptığı sert konuşmada, "Bize vatan, istiklal, hürriyet, namus kazandırana karşı hürmet bekliyoruz. ..... Atatürk'e ve onun inkılaplarına, bu milli hınca hükümet de riayet etmeğe mecburdur. Hükümet ilk defa onları himaye etmeği bıraksın, onlara layık olduğu dersi versin" demiştir.[65] Olaya gösterilen tepki sonrası *Akşam*'da yapılan bir başka yorumda ise yukarıdaki konuşmalara benzer bir yaklaşımla hükûmet bu tür konularda uyarılmış, "....Gençliğin, Atatürk ve inkılabı karşısındaki bu hassasiyeti hükümete örnek olmalıdır" denilerek inkılâba aykırı dileklerde bulunanlar milletvekilleri de olsalar, Meclis ve hükûmetin bu gibi fikirlere karşı sessiz kalmaması ve üzerine gitmesi istenmiştir. Ancak yazıda hükûmetin bu konuda yetersiz kaldığı belirtilmiş ve daha duyarlı olması istenmiştir.[66]

Zonguldak Toplantısı

5 Mart'ta Zonguldak CHP il merkezinde de, parti tarafından düzenlenen bir toplantı yapılmış, toplantıda *Orkun* dergisinin 21. sayısında Adsız imzasıyla çıkan ve Atatürk düşmanlığını körüklediği iddia edilen bir yazı eleştirilmiş, Kırşehir

---

[65] *Akşam, Hürriyet, Vatan,* 6 Mart 1951. Toplantıyı aktaran gazetelerin verdiği haber ve özellikle de isimlerde bazı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

[66] Yazıda ayrıca şunlar söylenmiştir: "..Meselâ İçişleri Bakanını, Ankara'yı ziyarete giden C.H.Partili heyetlerinin kalabalık olması meselesi Kırşehir hadisesinden, yahut Arap harfleri gizli tedrisatı meselesinden daha çok meşgul eder görünüyor". *Akşam,* 7 Mart 1951.

yaşanan olay da değerlendirilerek, Atatürk düşmanlığının belli bir plan ve program dâhilinde yürütülmek istendiği söylenmiştir.[67]

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki Toplantı

6 Mart'ta Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda yapılan toplantı[68], Yüksek Tahsil Talebe Birliği başkanı Orhan Çağlı tarafından yapılan bir konuşmayla açılmıştır. Aralarında üniversite hocalarının da bulunduğu toplantıya katılanlar bir and içmişlerdir.[69] Toplantıda yapılan diğer konuşmalarda ise Kırşehir'de yaşanan olay ve bazı dergiler tarafından Atatürk'e karşı yapılan saldırılar protesto edilmiştir. Oldukça sert denebilecek konuşmaların yapıldığı toplantıda, Fahrettin Demir adlı kişinin yaptığı konuşma oldukça dikkat çekici olup, duyulan tepkinin hangi boyutlara ulaştığını göstermesi açısından önemlidir. Demir konuşmasında şunları söylemiştir: "Kemalizmin emrinde çekilmiş kılıçlarımızla, O'na dil ve el uzatan kafaları koparmağı da biliriz. Atatürk sevgisi milletin kalbinde sönmez bir meşale olarak ebediyen yaşayacaktır."[70]

Sonuç

Atatürk daha yaşar iken onun manevî şahsiyetine ve varlığına, inkılâplara yönelik bir takım olumsuz gelişmeler yaşanmış, bu tür olaylar o zaman da büyük tepkilerle karşılanmıştır. Ancak Kırşehir olayını diğerlerinden farklı kılan en önemli özelliği, bunun iktidarda bulunan DP'nin tutumundan kaynaklanıyor olmasına yönelik duyulan kuşkulardır. Burada DP'nin davranışlarından kastedilen durum dinin siyasete alet edilmesi olarak algılanmalıdır. Bu olay üzerine yapılan açıklamalar, protestolar incelendiğinde tümünde dikkat çeken ortak noktalardan biri olayın ülkede son zamanlarda yaşanan Atatürk'e yönelik olarak artan diğer olumsuzluklarla birleştirilmesi[71] ve DP iktidarının bundan sorumlu tutularak, "uyarılması" olmuştur. Gerçekten de bu konuda Metin

---

[67] *Ulus,* 6 Mart 1951.

[68] *Cumhuriyet,* 6 Mart 1951; *Ulus* 7 Mart 1951.

[69] And şu şekildedir: "Atamızın bıraktığı inkılâplara, O'nun kudretli ve kuvvetli rejimine daima sadık kalacağımıza, bu toprak ve istiklâl için kanımızı ve canımızı seve seve vereceğimize söz verir, and içeriz." *Ulus,* 7 Mart 1951.

[70] *Ulus,* 7 Mart 1951.

[71] Bu konuda Kırşehir'e miting için gelen İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Temel Enderoğlu'nun gazetede yer alan şu sözleri iyi bir örnek oluşturur. "Biz son zamanlarda Atatürk düşmanlığının gitgide kuvvetlendiğini görerek üzülüyoruz. Bu düşmanlığa bir türlü inanamadığımız için daha evvel protesto etmeğe kalkmadık. Fakat, Kırşehir'de Atatürk'ün heykeline uzanmış sinsi el, Türk inkılabının bağrına hançer saplamak niyeti ile hareket etmiştir. Biz Atatürk'ü ve İnkılâplarını onun düşmanlarına karşı müdafaa edeceğiz. Ve bundan böyle onun aleyhine yapılan yayınlara da müsaade etmeyeceğiz..." *Vatan, Akşam, Cumhuriyet, Ulus, Milliyet, Hürriyet* gazetelerinin 6 Mart 1951 nüshası.

Toker'in[72] DP döneminde Atatürk'ün manevî varlığına yönelik olarak yapılan saldırıların arttığını göstermek amacıyla verdiği istatistikî bilgi[73] değerlendirildiğinde ve dönemin gazeteleri incelendiğinde ülkede Atatürk'e karşı bu tür olumsuz hareketlerin yoğunlaştığını gözlemlemek ve bu konudaki endişelerin yersiz olmadığını söylemek mümkündür. Ancak bir başka önemli nokta ise DP'den çok daha önce dine karşı tutumunu yeniden gözden geçiren CHP'nin de bu konudaki sorumluluğudur. Çünkü CHP'nin laiklikten taviz olarak da nitelendirilebilecek olan dinî konularda yaptığı son düzenlemelerin, DP'ye yol gösterdiği, daha doğru bir deyişle cesaret verdiği söylenebilir. Dolayısıyla bu tür olayların yaşanmasında DP iktidarının sorumluluğunun olduğu düşünülse dahi, bu konuda CHP'nin hiç bir sorumluluğu olmadığını söylemek oldukça zordur.

Ülkede bu tür olayların yaşanmasının bir diğer nedeni herhâlde, siyasî iktidar değişikliğinin halk katmanlarınca sindirilebilme kapasitesine bağlı olarak DP'nin ilk yıllarında takındığı özgürlükçü tutum gösterilebilir. Ancak bu durum bir başka şekilde ifade edilmek istenirse, DP'nin ilk yıllarında yarattığı demokratik havanın yanlış algılanması, belki de suiistimali demek daha doğru olur. Çünkü 1951 yılında, açıkça dinsel ayin yapıyor diye yargılananlardan birinin basına verdiği demeçte girişimlerini "Demokrasiyi biz kurduk. İktidar bizlerin oyuyla iş başına geçti. Memlekette artık demokrasi var. Demokraside herkes istediğini yapar" diye savunması,[74] bu tür kişilerin demokrasiden ne anladığını gösterdiği gibi, konuyla ilgili olarak belirtilen yargıyı da güçlendirmektedir.

Kırşehir'de yaşanan olaya gösterilen tepkileri farklı kılan bir diğer özellik de, bu olaya ulusal düzeyde, özelliklede gençliğin gösterdiği tepkidir. Tepkiler dar bir alanla sınırlı kalmamış, ulusal düzeyde bir tepkiye neden olmuştur. Son zamanlarda ülkedeki gelişmelerden derin endişe duyanların bu tür olaylar karşında duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi açısından bir fırsat yaratmıştır.

Tüm bunların dışında, hükûmet, kamuoyunun Atatürk'ün manevî şahsına yönelik olarak yapılan saldırılara karşı gösterdiği hassasiyet ve yaptığı eleştirilerden etkilenmiş ve bir takım tedbirler almak durumunda kalmıştır. İçişleri Bakanlığı, Atatürk heykellerinin korunması için önlemlerin alınmasını emreden bir tebligat çıkarmış ve dini istismar etmekle suçlanan *Büyük Doğu*, *Sebilürreşad* ve *İslamiyet* gibi yayınlara karşı soruşturmalar açılmıştır.[75] Ayrıca

---

[72] Gazeteci olan Metin Toker, aynı zamanda İsmet İnönü'nün de damadıdır.

[73] Toker'in verdiği göre, Atatürk'ün ölümünden Demokrat Parti'nin iktidara geldiği güne kadar onun manevî varlığı hakkında 51 suç işlenmiş, fotoğraflarına 12, heykel ve büstlerine karşı da 4 saldırıda bulunulmuştur. Ancak 14 Mayıs 1950'den 1951 Nisanına kadar olan bir yıl içinde ise 9 defa büst ve heykelleri kırma girişimi olmuş, manevî varlığına da 6 saldırıda bulunulmuştur. Toker, *age.*, s.131; bu konuda ayrıca bkz. Albayrak, *age.*, s.227.

[74] Turan, *age.*, s.52.

[75] Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Çev. Ahmet Fethi, 2. Baskı, İstanbul, 1996, s.53.

Atatürk aleyhine işlenen suçların artma eğilimi göstermesi üzerine hükûmetçe hazırlanan bir tasarı 4 Mayıs 1951 günü TBMM'de görüşülmeye başlanmış ve 25 Temmuz 1951 tarihinde "Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun" adıyla Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.[76] Dolayısıyla Kırşehir'de yaşanan olay ve buna karşı gösterilen tepkiler, benzeri diğer olaylarla birlikte hükûmet tarafından yapılan bu düzenlemelerin başlıca nedeni olmuştur.

Kaynaklar

AHMAD, Feroz, Bedia Turgay AHMAD (1976) *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945–1971*, Ankara.

AHMAD, Feroz (1996) *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Çev. Ahmet FETHİ, 2. Baskı, İstanbul.

AHMAD, Feroz, Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, İletişim Yay., b.y.y., b.t.y.

AKBAŞ, Rahmi (2008) *Mareşal Fevzi Çakmak 1876–1950*, İstanbul.

Akşam (1951) 26 Şubat, 27 Şubat, 2 Mart, 3 Mart, 4 Mart, 5 Mart, 6 Mart, 7 Mart.

ALBAYRAK, Mustafa (2004) *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946–1960)*, Ankara.

BABAN, Cihat (1970) *Politika Galerisi: Büstler ve Portreler*, İstanbul.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA, Ankara]

Cumhuriyet Halk Partisi Fon Kataloğu [Fon. Kod. 490.01]. BCA 490.01/231.912.1, 1950.

Bakanlar Kurulu Kararları Fon Kataloğu [Fon.Kod. 030.18] BCA 030.18/104.34.

Cumhuriyet (1951) 28 Şubat, 1 Mart, 2 Mart, 5 Mart, 6 Mart.

Cumhuriyet Ansiklopedisi (2003) C.II, 4. Basım, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ÇAVDAR, Tevfik, Demokrat Parti, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 8, İletişim Yay., 2060-2075.

ÇOPUROĞLU, Hayri (1999) *Hatıralarım*, Kırşehir.

DUMAN, Doğan - Serkan YORGANCILAR (2008) *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği*, Ankara.

EROĞUL, Cem (1998) *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 3. Baskı, Ankara.

GEVGİLİLİ, Ali (1987) *Yükseliş ve Düşüş*, 2. Baskı, İstanbul.

Hürriyet (1951) 27 Şubat, 1 Mart, 2 Mart, 3 Mart, 5 Mart, 6 Mart.

KABACALI, Alpay (1994) *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara.

KAYRA, Cahit (2002) *38 Kuşağı Anılar*, İstanbul.

KARPAT, Kemal H. (1996) *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul.

KIRÇAK, Çağlar (1993) *Türkiye'de Gericilik 1950–1990*, Ankara.

---

[76] Elli karşıt ve altı çekimsere karşın 232 oyla kabul edilen ve 5 maddeden oluşan yasaya göre, Atatürk'ün anısına açıkça hakaret eden ya da söven bir kişi 1 yıldan 3 yıla kadar değişen hapis cezasına çarptırılacak, onun heykeline, büstüne ya da kabrine saldıranlara da 1 yıldan 4 yıla ağır hapis cezası verilecektir. Bu saldırılar toplu olarak işlenecek olursa verilecek cezalar yarısı oranında, zor kullanılarak işlendiği durumlarda ise iki katı oranında artırılacaktı. *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C.II, s.184; Turan, *age.*, s.57-58.

KOLOĞLU, Orhan (2006) *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul.

KONGAR, Emre (1998) *21. Yüzyılda Türkiye*, 11. Baskı, İstanbul.

LEWIS, Bernard (1984) *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Metin KIRATLI, 2. Baskı, Ankara.

TOKER, Metin (1990) *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944–1973*,

TOKER, Metin (1954) *DP'nin Altın Yılları 1950–1954*, Ankara.

Milliyet (1951) 26 Şubat, 4 Mart, 5 Mart, 6 Mart

ÖZBUDUN, Ergun (2007) *Çağdaş Türk Politikası*, 2. Baskı, İstanbul.

ÖZÜÇETİN, Yaşar (2003) *M. Şemsettin Günaltay'ın Hayatı, İlmi, İdari, Siyasi Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1966) *Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara.

SHAW, Stanford J –Ezel Kural SHAW (1994) *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C. II, 2. Baskı, İstanbul.

SUBAŞI, Necdet (2004) 1960 Öncesi İslâmi Neşriyat: Sindirilme, Tahayyül, ve Tefekkür, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İslamcılık*, C.6, İstanbul, 217-235

TBMM Tutanak Dergisi (1950).

TUNAYA, Tarık Zafer (1991) *İslamcılık Akımı*, Simavi Yay., b.y.y.

TUNÇAY, Mete, Siyasal Gelişmenin Evreleri, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 7, İletişim Yay., 1964-1990.

TUNÇAY, Mete (1995) Siyasal Tarih (1950–1960), *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908–1980*, 4. Baskı, İstanbul, 177–187.

TURAN, Şerafettin (1999) *Türk Devrim Tarihi*, 4. Kitap İkinci Bölüm, Ankara.

Ulus (1951) 26 Şubat, 28 Şubat, 3 Mart, 4 Mart, 5 Mart, 6 Mart, 7 Mart.

Vatan (1951) 26 Şubat, 27 Şubat, 1 Mart, 2 Mart, 3 Mart, 4 Mart, 6 Mart.

YALMAN, Ahmet Emin (1970) *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C.III, İstanbul.

YILMAZ, Adnan (2006) *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, b.y.y.